

Muistio

Erityisasiantuntija Tiina Pullola
Lainsäädäntöneuvos Erkki Arnkil

8.10.2020

Click or tap here to
enter text.

Maa- ja metsätalousvaliokunta

Vastine maa- ja metsätalousvaliokunnalle annettuihin asiantuntijalausuntoihin HE 125/2020 vp

Maa- ja metsätalousministeriölle (MMM) on hallituksen esitykseen 125/2020 vp liittyen toimitettu maa- ja metsätalousvaliokunnasta kirjalliset lausunnot, jotka ovat antaneet oikeusministeriö, sosiaali- ja terveysministeriö, Luonnonvarakeskus, Eläinten hyvinvointikeskus (jäljempänä EHK), Hankelupalautakunta, Eläinsuojeluasiamies, Animalia ry ja SEY Suomen Eläinsuojelu (jäljempänä SEY). Oikeusministeriö ilmoittaa lausunnossaan, ettei sillä ole lausuttavaa esityksestä.

Maa- ja metsätalousministeriö esittää pyydettyä vastineenaan kunnioittavasti seuraavaa:

2 § Soveltamisala

Animalia ja SEY ehdottavat, että lain soveltamisalaa tulisi edelleen laajentaa koskemaan kaikkia nilviäisiä ja niveljalkaisia. EHK toteaa lausunnossaan, että eläinten hyvinvoinnin ja kivuntunnon tutkimustiedon karttuessa tulee ennen pitkää tarpeelliseksi pohtia lain soveltamista myös muihin eläinkunnan jaksoihin, esimerkkinä niveljalkaisten pääjaksoon kuuluvat hyönteiset, joita käytetään paljon koe-eläiminä. Myös eläinsuojeluasiamies kiinnittää lausunnossaan huomiota siihen, että tutkimustiedon lisääntyessä selkärangattomien kivuntunnosta on tulevaisuudessa syytä arvioida lain soveltamista myös esimerkiksi niveljalkaisiin.

MMM:n vastine:

Ministeriö ei puolla Animalian ja SEY:n ehdotusta. Toistaiseksi ehdotettuja eläinryhmiä koskeva tieteellinen tieto on vielä sen verran puutteellista, että lain soveltamisalan laajentaminen koskemaan näitä eläinryhmiä ei ole perusteltua. Ehdotuksessa esiin nostetuista eläinryhmistä erityisesti niveljalkaisiin kuuluvia hyönteisiä käytetään tieteellisessä tutkimuksessa. Hyönteisistä käytetyin laji on banaaniämpä. Tiede ei kuitenkaan toistaiseksi osaa vielä vastata kysymykseen siitä, tuntevatko hyönteiset kipua. Tieteellistä tietoa hyönteisten hyvinvoinnin edellytyksistä, lajikohtaisista tarpeista tai esimerkiksi parhaista lopetusmenetelmistä on vielä varsin vähän saatavissa, vaikka tutkimustiedolle on ilmeinen tarve. On myös huomattava, että lain soveltamisalan laajentuessa koskemaan uusia eläinryhmiä lisääntyy myös toiminnanharjoittajien, tutkijoiden ja viranomaisten hallinnollinen taakka.

Tieteellisiin ja opetustarkoituksiin käytettävien eläinten suojelun neuvottelukunta on kokouksissaan käsitellyt hyönteisten käyttöä tieteellisessä tutkimuksessa. Tarkoituksena on, että neuvottelukunta, Luonnonvarakeskus ja Eläinten hyvinvointikeskus laativat yhteistyössä hyviä käytäntöjä hyönteisten pitoon ja käyttöön.

Postiosoite
Postadress
Postal Address
Maa- ja metsätalousministeriö

Käyntiosoite
Besöksadress
Office

Puhelin
Telefon
Telephone

Faksi
Fax
Fax

s-posti, internet
e-post, internet
e-mail, internet

13 § Toimenpidettä koskevat yleiset periaatteet

Lausunnossaan luonnonvarakeskus tuo esiin kysymyksen siitä, mahdollistaako lakiehdotus ns. kumppanuustilatutkimusten tekemisen jatkossakin.

MMM:n vastine:

Lakiehdotus ei käytännössä muuta mahdollisuuksia Luonnonvarakeskuksen tarkoittamien kumppanuustilatutkimusten tekemiseen. Pykälässä tarkoitettu käyttäjä määritellään lain 5 §:n 1 momentin 5-kohdassa luonnolliseksi henkilöksi tai oikeushenkilöksi, joka toteuttaa hankkeita. Käyttäjällä on oltava lain 21 §:ssä tarkoitettu lupa toiminnan harjoittamiseen. Lakiehdotuksen 26 §:ssä säädettäisiin mm. hankeluvassa myönnettävistä poikkeuksista. Sen 2 momentin 1-kohdan mukaan hankeluvassa voitaisiin myöntää poikkeus 13 §:n 1 momentin vaatimuksesta, jonka mukaan toimenpiteen saa toteuttaa vain käyttäjän laitoksessa, jos poikkeamiseen on perusteltu tieteellinen tarve. Kuten nykyisinkin, hankelupahakemuksen käsittelyn yhteydessä on ilmoitettava hankkeen toteuttamispaikka. Jos hanke on perusteltua toteuttaa esimerkiksi tuotanto-olosuhteissa pidettävillä eläimillä, luonnonvaraisilla eläimillä tai lemmikkieläimillä, voidaan jatkossakin myöntää lupa hankkeen toteuttamiseksi muualla kuin käyttäjän laitoksessa (eli muuallakin kuin koe-eläinlaitoksessa).

Lakiehdotuksen 13 § ja 26 §:ään ehdotetuilla muutoksilla pannaan täytäntöön koe-eläindirektiivin säännöksiä komission virallisesta huomautuksesta johtuen.

24 a § Hankkeen arviointi

Animalia, SEY ja EHK ehdottavat, että hanketta arvioitaessa tulisi varmistua siitä, että kokeen suunnittelijalla on riittävät tiedot myös eläinkokeettomista tutkimusmenetelmistä sekä koulutusta niiden käyttöön tutkimuksessa. Eläinsuojeluasiamies tuo esiin, että suunnittelijan pätevyysvaatimuksiin tulisi sisältyä perehtyneisyys eläinkokeille vaihtoehtoisten menetelmien käyttöön ja kouluttautuminen eläinkokeiden eettisistä kysymyksistä. Animalia, SEY, EHK ja eläinsuojeluasiamies ehdottavat, että pykälään tulisi kirjata suunnittelijalle velvollisuus varmistua siitä, että tutkimusta tai sen osaa ei voida suorittaa eläinkokeettomilla tutkimusmenetelmillä.

MMM:n vastine:

Ministeriö ei puolla Animalian, SEY:n ja EHK:n ja eläinsuojeluasiamiehen ehdotusta hankkeen suunnittelijan pätevyyden arviointia koskevan säännöksen täydentämiseksi, koska suunnittelijan pätevyydestä on jo säädetty toisaalla koe-eläinlainsäädännössä. Ehdotetun 24 a §:n 2 momentin 3-kohdan mukaan hankkeen arvioinnin yhteydessä varmistetaan, että sen suunnittelijalla on 8 §:n 1 momentin mukainen pätevyys. Lain 8 §:n 1 momentin mukaan hankkeen saa suunnitella tarkoitukseen soveltuvan ylemmän korkeakoulututkinnon suorittanut henkilö, joka on lisäksi suorittanut yliopiston tai korkeakoulun opetusohjelman mukaiset tai Etelä-Suomen aluehallintoviraston hyväksymät eläinten käyttöä tieteellisiin tai opetustarkoituksiin koskevat opinnot. Säännöksessä tarkoitetuista opinnoista sekä henkilöstön koulutus- ja pätevyysvaatimuksista säädetään tarkemmin tieteellisiin tai opetustarkoituksiin käytettävien eläinten suojelusta annetun valtioneuvoston asetuksen 564/2013 (jäljempänä *koe-eläinasetus*) 18 §:ssä. Asetuksen 1 momentissa säädetään niistä asiakokonaisuuksista, joista mm. hankkeita suunnittelevilla henkilöillä on oltava tehtäviensä kannalta tarpeelliset tiedot ja taidot. Näihin asiakokonaisuuksiin sisältyy mm. korvaamisen, vähentämisen ja parantamisen periaate sekä eläinten tieteelliseen käyttöön liittyvä etiikka. Säännöksillä pannaan täytäntöön koe-eläindirektiivin 23 artiklan 2 ja 3 kohdat sekä liite V, jossa säädetään edellä mainituista asiakokonaisuuksista.

Koe-eläinasetuksen 18 §:n 2 momentin mukaan hankkeita suunnittelevien sekä eläinten parissa toimivien henkilöiden koulutuksen järjestämisessä ja arvioinnissa on otettava huomioon koe-eläindirektiivin 23 artiklan 4 kohdassa tarkoitettut ohjeet. Pykälässä tarkoitettu ohje tarkoittaa [työasiakirjaa](#) yhteisten koulutuspuitteiden

luomisesta koe-eläindirektiivin vaatimusten täyttämiseksi, joka on viimeksi hyväksytty komission ja kaikkien jäsenvaltioiden toimesta vuonna 2014. Asiakirjassa määritellään hyvin yksityiskohtaisesti mm. suunnittelijalta edellytetyn koulutuksen sisältö ja osaamisvaatimukset. Suunnittelijan osaamisvaatimukseen kuuluu jo nykyisin mm. sellaisten vaihtoehtoisten menetelmien ja tutkimusstrategioiden tunteminen, joilla korvataan, vältetään tai täydennetään eläinten käyttöä erilaisissa tutkimusohjelmissa. Euroopan komission vaihtoehtomenetelmäkeskus ECVAM on parhaillaan laatimassa työasiakirjaan liitettävää uutta koulutusmoduulia, joka edelleen syventäisi suunnittelijoiden koulutusta eläinkokeita korvaavien menetelmien osalta. Työasiakirjaan tehtävät päivitykset tulevat sovellettavaksi myös Suomessa tapahtuvassa suunnittelijoiden koulutuksessa koe-eläinasetuksen 18 §:n 2 momentin mukaisesti.

Ministeriö ei liioin puolla Animalian, SEY:n ja EHK:n ja eläinsuojeluasiamiehen ehdotusta, jonka mukaan pykälään tulisi kirjata suunnittelijalle velvollisuus varmistua siitä, että tutkimusta tai sen osaa ei voida suorittaa eläinkokeettomilla tutkimusmenetelmillä. Asiasta säädetään jo lain 11 §:ssä, jonka 1 momentin mukaan hankkeen saa toteuttaa vain, jos tavoitellun tuloksen saavuttamiseksi ei ole käytännössä mahdollista käyttää muuta tieteellisesti luotettavaa menetelmää tai testausstrategiaa, joka ei edellytä elävän eläimen käyttöä. Edelleen 2 momentin mukaan hanke ja toimenpide tulee korvata myös osittain, jos se tavoitellun tuloksen saavuttamiseksi on mahdollista, muulla tieteellisesti luotettavalla menetelmällä, joka ei edellytä elävän eläimen käyttöä. Suunnittelijan on otettava ko. lainkohdat huomioon hanketta suunnitellessaan.

25 § Hankeluvan myöntäminen ja sisältö

Animalia, SEY, EHK ja eläinsuojeluasiamies ehdottavat, että hankeluvan myöntämisen edellytyksiin tulisi sisällyttää vaatimus siitä, että toimiluvan haltijalla, luvan haltijalla, hankkeen suunnittelijalla tai muulla hankkeeseen osallistuvalla ei ole voimassa olevaa eläintenpitokieltoa. Sen lisäksi SEY, EHK ja eläinsuojeluasiamies ehdottavat, että edellytyksenä tulisi olla myös se, ettei näitä henkilöitä ole tuomittu eläinsuojelurikoksesta tai –rikkomuksesta eikä meneillään ole heitä koskevaa eläinsuojelurikkomukseen tai eläinsuojelurikokseen liittyvää oikeuskäsittelyä. Animalia esittää vastaavaa säännöstä, mutta ulottaisi sen koskemaan kaikkia valvontaviranomaisen havaitsemia, eläinten kohteluun liittyviä vakavia rikkomuksia.

MMM:n vastine:

Ministeriö ei puolla Animalian, SEY:n ja EHK:n ja eläinsuojeluasiamiehen ehdotuksia. Ehdotetut muutokset edellyttäisivät esityksen merkittävää jatkovalmistelua. Tiedossa ei liioin ole tapauksia, joissa hankelupa olisi myönnetty eläintenpitokiellon omaavalle tai eläinsuojelurikoksesta tuomitulle henkilölle. Ehdotetun sääntelyn vaikuttavuus näyttäisi näin ollen jäävän vähäiseksi, mutta lisäisi osaltaan toimijoiden ja viranomaisten hallinnollista taakkaa.

Tietojen saantia eläintenpitokieltorekisteristä säännellään eläintenpitokieltorekisteristä annetulla lailla (21/2011) ja tietojen saantia rikosrekisteristä säännellään rikosrekisterilalla (770/1993). Ehdotetut muutokset edellyttäisivät merkittävää jatkovalmistelua ja ko. lakien muuttamista siten, että hankelupalautakunnan esittelijöillä olisi oikeus saada tietoa eläintenpitokieltorekisteristä ja rikosrekisteristä. Animalian ehdotus edellyttäisi myös merkittävää jatkovalmistelua ja asiasta säätämistä todennäköisesti eläinsuojelulaissa (247/1996).

26 § Luvassa asetettavat ehdot ja myönnettävät poikkeukset

EHK ja Luonnonvarakeskus ehdottavat, että pykälän 3 momentin 1-kohtaan tulisi lisätä poikkeamisperusteeksi myös eläimen hyvinvointiin liittyvä tarve. Pykälän 3 momentin 1-kohdan mukaan hankeluvassa voidaan myöntää poikkeus 13 §:n 1 momentin vaatimuksesta, jonka mukaan toimenpiteen saa toteuttaa vain käyttäjän laitoksessa, jos poikkeamiseen on perusteltu tieteellinen tarve.

MMM:n vastine:

Ministeriö ei puolla EHK:n ja Luonnonvarakeskuksen ehdotusta. Ehdotetulla muutoksella pannaan täytäntöön koe-eläindirektiivin 12 artiklan 1 kohdan toinen alakohta, jonka mukaan poikkeus voidaan myöntää vain tieteellisin perustein. Muutos tehdään komission virallisen huomautuksesta johtuen.

Käytännössä muualla kuin käyttäjän laitoksessa toteutettavat toimenpiteet ovat luonteeltaan sellaisia, että niiden toteuttaminen laitoksen ulkopuolella voidaan yleensä vaikeuksista perustella tieteellisin perustein. Tällaisia toimenpiteitä tehdään yleensä tuotanto-olosuhteissa tehtävissä hankkeissa, sekä hankkeissa, joissa käytetään luonnonvaraisia eläimiä tai esimerkiksi lemmikkieläimiä. On myös huomattava, että esimerkiksi laitokseen siirron aiheuttama eläimen stressaaminen yleensä heikentää tutkimustulosten luotettavuutta ja aiheuttaa siten myös tieteellisen perusteen sille, että toimenpide toteutetaan muualla kuin laitoksessa.

28 § Hankkeessa käytetyn eläimen vapauttaminen, luovuttaminen ja palauttaminen

SEY ehdottaa, että hankkeessa käytetyn tai siihen tarkoitetun luonnosta pyydetyn eläimen palauttaminen sopivaan elinympäristöön pitäisi mahdollistaa tapauskohtaisesti, vaikka asiaa ei olisikaan kirjattu hankelupaan.

MMM:n vastine:

Ministeriö ei puolla SEY:n ehdotusta. Suurin osa luonnonvaraisia eläimiä hyödyntävistä hankkeista tehdään siten, että eläin pyydystetään luonnosta yksittäistä toimenpidettä, kuten esimerkiksi verinäytteen ottoa varten, jonka jälkeen eläin palautetaan heti takaisin luontoon. Varsin harvoin kysymykseen tulee sellainen hanke, jossa eläimiä pyydystetään luonnosta ja pidetään sen jälkeen ihmisen hoidossa. Vain tällaisissa poikkeuksellisissa hankkeissa tulee harkittavaksi kysymys siitä, palautetaanko eläimet hankkeen jälkeen takaisin luontoon vai lopetetaanko ne. Luonnonvaraisten eläinten palauttamisessa takaisin luontoon on otettava huomioon paitsi palautettavien eläinten hyvinvointi, myös se, millaisia vaikutuksia palautuksella on luontoon. Tämän vuoksi luontoon palautusta koskevat poikkeukset on keskitetty hankelupalautakunnan tehtäväksi. Tarvittaessa hankelupalautakunta voi pyytää asiasta sen ELY-keskuksen lausunnon, jonka toimialueella eläin on tarkoitus palauttaa luontoon. ELY-keskukselta tarvitaan usein myös luonnonsuojelulain (1096/1996) mukainen poikkeuslupa luonnonvaraisten eläinten pyydystämiseen tieteellisiä tarkoituksia varten.

30 § Hankelupalautakunnan asettaminen ja kokoonpano

Animalia ehdottaa, että esteellisyysongelmien korjaamiseksi lautakunnan kokoonpanoon tulisi määritellä maksimimäärä edustajia yksittäiselle organisaatiolle. Lisäksi Animalia kiinnittää huomiota siihen, että jäseniä valittaessa tulisi myös huomioida, että lautakuntaan tarvitaan nykyistä laajempaa osaamista eläinkokeettomista tutkimusmenetelmistä.

MMM:n vastine:

Ministeriö ei puolla Animalian ehdotusta, koska se vaikeuttaisi tarpeettomasti hankelupalautakunnan kokoamista. Lain 30 §:n 1 momentin mukaan lautakuntaan kuuluvat puheenjohtaja, varapuheenjohtaja sekä 16 muuta jäsentä ja heidän henkilökohtaiset varajäsenensä. Lautakunnan jäsenistä neljän tulee edustaa tieteellistä tutkimusta, neljän tieteellisiin tarkoituksiin käytettävien eläinten hoitoa ja eläimille tehtäviä toimenpiteitä koskevaa asiantuntemusta, neljän eläinlääketieteellistä asiantuntemusta ja neljän asiantuntemusta käytännön eläinsuojelutyöstä tai eettisistä kysymyksistä. Lautakunnan kokoonpanossa tulee ottaa huomioon maan eri osien tasapuolinen edustus tässä laissa tarkoitetun toiminnan harjoittamisen kannalta. Lautakunnan asettaa valtioneuvosto maa- ja metsätalousministeriön esityksestä viideksi vuodeksi kerrallaan. Lautakunta kootaan ministeriölle tehtyjen jäsenesitysten perusteella siten, että kokoonpanossa otetaan maan eri osien tasapuolisen

edustuksen lisäksi huomioon mahdollisimman laaja asiantuntemus koe-eläintoiminnan eri aloilta. Näin lupahakemusten käsittelyyn pyritään saamaan paras mahdollinen asiantuntemus. Myös erityisesti eläinkokeita korvaavia menetelmiä tuntevia asiantuntijoita on mukana kokoonpanossa tieteellisen tutkimuksen edustajina. Kokoonpanossa pyritään ottamaan huomioon myös se, että jäsenistö edustaisi mahdollisimman monipuolisesti eri toiminnanharjoittajia. On kuitenkin huomattava, että koe-eläintoiminta Suomessa on keskittynyt voimakkaasti muutamille suurille toiminnanharjoittajille, jolloin myös suuri osa asiantuntijoista on näiden toiminnanharjoittajien palveluksessa. Kun kyseessä on verrattain pieni erityisala, myös alan asiantuntijoita on Suomessa verrattain vähän. Ehdotettu muutos hankaloittaisi entisestään lautakunnan kokoamista siten, että se täyttäisi laissa asetetut vaatimukset samalla kooten lautakuntaan parhaan mahdollisen asiantuntemuksen.

37 § Valvonnan järjestämisen yleiset periaatteet

Animalia ja SEY ehdottavat, että pykälässä määritellään ilman ennakkovaroitusta tehtävien tarkastusten vähimmäismäärä.

MMM:n vastine:

Ministeriö ei puolla Animalian ja SEY:n ehdotusta. Säännönmukaiset tarkastukset pyritään tekemään mahdollisimman lyhyen ennalta ilmoittamisajan puitteissa ja olennainen osa myös ilmoittamatta. Ennalta ilmoittamatta tehtävien tarkastusten osuus pyritään pitämään huomattavana (46 % vuonna 2019). Käytännössä pitkän valvontamatkan päässä sijaitsevien pienten laitosten osalta on usein tarkoituksenmukaisinta ilmoittaa tarkastuksesta etukäteen, jotta laitokseen päästään tarkastusta tekemään. Kaikki epäkohtailmoitukseen perustuvat tarkastukset pyritään tekemään ennalta ilmoittamatta. Ilman ennakkovaroitusta tehtävien tarkastusten vähimmäismäärän kirjaaminen lakiin jäykistäisi valvonnan järjestämistä tarpeettomasti.

Liitteet
Jakelu

Tiedoksi